

DİNLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI-VIII

BÜTÜN YÖNLERİYLE
YAHUDİLİK

(ULUSLARARASI SEMPOZYUM)

18-19 ŞUBAT 2012

Ankara-2012

TEVRAT'IN YAHUDİLİKTEKİ YERİ VE TEVRAT'A YÖNELİK TENKİT FAALİYETİ

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN*

Yahudilik denilince akla öncelikle Tevrat gelmektedir çünkü Tevrat, Yahudi dininin temelidir ve Yahudilik, Tevrat'a dayalı ve onu dinin merkezi yapan bir dindir. Dolayısıyla Tevrat'ın mahiyeti, içeriği ve Yahudilikteki konumu, bu dini anlamak ve tanımak için şarttır. Diğer taraftan Tevrat, Hıristiyanlar ve Müslümanlarca da kutsal kitap olarak kabul edilmektedir.

Tevrat, Yahudilikteki bu önem ve konumuna karşılık bilim dünyasında otantiklik yönünden en çok tartışılan bir kutsal metindir. İnananların yaklaşımı ile bilimsel yaklaşım birbirinden oldukça farklıdır. Biz bu tebliğde Tevrat'ın tanımı ve Yahudilikteki önemini belirttikten sonra bilimsel tavır ve yaklaşımı değerlendirmeye çalışacağız.

A-TEVRAT'IN TANIMI

İbranice Torah kelimesinin, "öğretmek" anlamındaki "yrh" kökünden geldiği ve "öğreti" veya "talimat" anlamında olduğu belirtilmekte, kelimenin Yunanca'ya "kanun, şeriat" anlamında "nomos" diye çevrildiği ifade edilmektedir¹.

Tevrat kelimesi Yahudi Kutsal Kitabı Tanah'ta, "Rabbin Tevratı" ve "Musa'nın Tevrat'ı" şeklinde de zikredilerek (Yeşu 1/7; Ezra 3/2; 7/10; Nehemya 8/8; Malaki 3/22), Tanah'ın diğer bölümlerinden ayrılmakta, dolayısıyla Tora öncelikle Musa'nın beş kitabını ifade etmektedir. Bununla birlikte Tanah'ın tümü de bazen Torah olarak adlandırıldığı gibi, Şifahi Torah da dahil edilerek, yazılı ve şifahi halahik ve agadik külliyatın tümü, Tanah'tan

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1 Dictionnaire Encyclopedique du judaïsme, Paris 1993, s. 1124

rabbilerin responsa ve yorumlarına kadar bütün külliyat da Torah olarak nitelenmektedir²

Bizim bu tebliğde konu edindiğimiz Tevrat, Hz. Musa'ya vahyedildiğine ve onun tarafından yazıya aktarılarak kendisinden sonrakilere intikal ettiğine inanılan ilk beş bölümdür.

B-TEVRAT'IN YAHUDİLİKTEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Tevrat, Yahudi dininin temelini teşkil etmekte dolayısıyla Yahudilik'te Musa en büyük peygamber olarak kabul edilmekle birlikte dinin yegane kaynak ve otoritesini Tevrat oluşturmaktadır. Hıristiyan için Hz. İsa nasıl Hıristiyanlığın özü, temeli ise, Yahudiler için de Tevrat, dinin temelidir.

Tevrat'taki ifadelerle göre (Sayılar 33/2; Tesniye 31/9, 24-26) Tevrat, bizzat Hz. Musa tarafından yazılmış ve korunması için Levioğulları Kohenlere verilmiştir. Rabbinik literatüre göre ise Tevrat, Tanrı tarafından dünyadan da önce yaratılmıştır (Pesahim 54a, Genese Rabba 1,4; Levitique Rabba 19/1). Tanah'taki "Rab yaratma işine başladığında ilk beni yarattı. Dünya var olmadan önce, ta başlangıçta, öncesizlikte yerimi aldım..." (Süleyman'ın Meselleri 8/22-30) ifadelerinde Tevrat'ın kastedildiği belirtilmektedir. Bir Midraşa göre ise Tanrı, dünyayı yaratırken ona danışmıştır (Genese Rabba 1/1). Yahudi inancına göre ezeli olan Tevrat, aynı zamanda ebedidir³.

Tevrat'ı okumak, anlamaya çalışmak ve tetkik etmek, Yahudi dininde en önemli görevdir. Hz. Musa'nın bu konudaki talimatı şu şekildedir: "Ve Musa bu şeriatı yazdı ve onu ahit sandığını taşıyan Levi oğulları kahinlere ve İsrail'in bütün ihtiyarlarına verdi ve onlara emredip dedi: Her yedi yılın sonunda, borçları bağışlama yılında, Çardak bayramında bütün İsraililer Tanrınız Rabbin önünde bulunmak üzere seçeceği yere geldiğinde bu şeriatı onlara okuyacaksınız. Halkı-erkekleri, kadınları, çocukları ve kentlerinizde yaşayan yabancıları-toplayın. Öyle ki herkes duyup öğrensün. Tanrınız Rabden korksun. Bu yasanın bütün sözlerine uymaya dikkat etsin" (Tesniye 31/9-12). Diğer taraftan Tanrı, Tevrat'ın vahyi tamamlandığında Yeşu'a "Tevrat'ta yazılanla-

2 a. g. e., s. 1125; B.J. Schwartz, "Torah", The Oxford Dictionary of the Jewish Religion (ODJR), New York 1997, s.696.

3 Dictionnaire Encyclopedique du Judaïsme, s. 1126-1127.

rı dilinden düşürme. Tümünü özenle yerine getirmek için gece gündüz onu düşün. O zaman başarılı olacak ve amacına ulaşacaksın” diye emretmektedir (Yeşu 1/8).

Maimonides tarafından tespit edilen ve günümüz Yahudilerinin çoğunluğunca kabul edilen iman esaslarına göre, elde bulunan Tevrat, Hz. Musa’ya verilenin aynıdır ve hiç değişmemiştir. Dolayısıyla Yahudiler Tevrat’ın, Tanrı tarafından kelime kelime Hz. Musa’ya vahyedildiğine inanmaktadır.

Hıristiyanlar için de Tevrat kutsal kabul edilmektedir ancak Rönesans ve Reform ile birlikte batıda kutsal metinlerin otantikliği de sorgulanmaya başlamış ve Kitab-ı Mukaddes Tenkitçiliği (Biblical criticism) hareketi doğmuştur.

C-TENKİT VE TÜRLERİ

Batı dillerinde tenkit karşılığı kullanılan “critique” kelimesi doğruyu eğriden, apokrifi otantikten ayırma, özelde de Antikite’den günümüze gelmiş eserlerin otantikliğini gösterme sanatıdır. Başlıca tenkit türleri şunlardır:

1-Basit Tenkit (critique inferieure, critique textuelle; Lower Criticism= Metin eleştirisi): Elde bulunan belgelerden hareketle söz konusu metnin orijinal halini ya da orijinale en yakın halini elde etmeye çalışır. Bu tenkit metinlerle, belgelerle ve kitaplarla meşgul olur ve bir metni, yazma nüshaları kullanarak, tercümelere ve atıfları derleyerek, imkanlar ölçüsünde ilk haline döndürme çabasıdır ki diğer bir ifade ile metin tenkididir.

2-Derin tenkit (haute critique, critique litteraire, Higher Criticism-Edebi eleştiri): Bu eleştiri türü ise ilgilendiği belgenin menşei, yazarını, tarihini, kaynaklarını, yazılış tarzını ve edebi türünü araştırır. Söz konusu belgenin otantikliği üzerinde durur. Bir belgenin kim tarafından nerede ve ne zaman yazıldığını ortaya çıkarmaya çalışır. Bu tenkit türünün diğer adı da edebi tenkittir ve konusu otantikliktir. Edebi tenkit belgelerin tarihi değerlerini, her edebi eserin doğruluk derecesini inceleyen tarihi tenkitten ayrılmaktadır. Basit ve derin tenkit tabirlerini ilk defa Eichhorn, *Einleitung in das Alte Testament* adlı eserinde (Leipzig 1787) kullanmıştır.

3-Tarihi tenkit: XVIII. yüzyıldan itibaren eleştiri metodunun bütün ilimlere özellikle de tarihi belgelere uygulanmaya başlamasıyla tarihi eleştiri ortaya çıkmıştır. Tarihi eleştiri metodu belgelerin değerini tespit eder, metnin otantik olup olmadığını ve ilk bütünlüğü içinde orijinal şekliyle günümüze ulaşmış ulaşmadığını belirlemeye çalışır. Bu eleştiri metodu, çalışmalarını esnasında metne ait gerçekleri ortaya çıkarmak için iki tür ölçü kullanır:

a. Dış ölçü, eserin kaynağı ile ilgili sayılabilecek her türlü rivayet, belge ya da tanıklıktır. Bunlar eserin otantikliğine olan yakınlıklarına göre değerlendirilirler.

b. İç ölçü ise metinde kullanılan üslup, dil karakteri ve metnin muhtevassından çıkan delillerdir. Bu deliller, metnin yazıldığına inanılan dönemle ve bu döneme ait geleneklerle olan ilişkisine göre tahlil edilirler.

4-Kutsal tenkit: XVII. yüzyıldan itibaren özellikle Katolik olmayanlarca Kutsal Yazılara uygulanan tenkide kutsal tenkit (critique sacree) denilmektedir⁴.

Netice olarak metin, edebi ve tarihi tenkit birbirini tamamlamakta ve karşılıklı olarak birbirine nüfuz etmektedir. Zira derin tenkit öncelikle metin tenkidi ile tashih edilmiş bir metin gerektirir.

D-KUTSAL KİTAPLARIN TENKİDİ (BİLİMSEL TETKİKİ)

Kitab-ı Mukaddes eleştirisi, Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Kitaplarının akıl ve bilim ışığında, rasyonel metotların yardımıyla incelenmesi çalışmalarını yapan bir disiplindir. Özellikle batı kaynaklı olarak ortaya çıkan bu disiplin, Yahudilerin ve Hıristiyanların kendi kutsal eserlerine olan bakış açılarını şekillendirmesi açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Batıda XIV. yüzyılda başlayan Rönesans ve onu takip eden Reform ve Aydınlanma akımları ile birlikte Kutsal Kitabın otoritesi tartışılmaya başlanmıştır. Ulaşım araçlarının keşfi ve batı insanının dış dünyaya açılması, kutsal kitabın konuşulan halk dillerine çevrilmesi, matbaa yoluyla Kitab-ı Mukaddes'in kullanımının yaygınlaşması, ruhban sınıfı dışında halkın da kut-

⁴ DBS, II, 177; M.A.Bağır, Kutsal Kitap Eleştirisi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2009, s.74—77;

sal kitabıyla buluşmasını ve okumasını sağlamış ancak bu da bazı problemler doğurmuştur.

Doğrudan kutsal kitaba müracaat, kilisenin o zamana kadar mutlak hakikat diye söyledikleriyle pek bağdaşmayacak birtakım çelişkilerin varlığını ortaya koymaya başlamıştır. Özellikle kutsal kitapta tekrarlanan olayların anlatımındaki farklılıklar insanları düşünmeye, birbiriyle çelişen iki şıktan birinin doğru diğerinin yanlış olması gerektiği kanaatine, bu ise kutsal kitabın ilahi vahiy mahsulü olup olmadığı düşüncesine sevk etmiştir.

Dolayısıyla Kutsal Kitap dışındaki edebiyat alanında bulunan eserlere uygulanan eleştiri metodu, din adamlarının ve kilisenin bütün baskı ve karşı çıkmalarına rağmen, Kitab-ı Mukaddes'e de uygulanmaya başlanmıştır.

Eleştiri metodunun Kutsal Kitaba uygulanmasıyla Kutsal Kitap Eleştirisi (Biblical Criticism) adı altında ayrı bir disiplin ortaya çıktı. Eleştiri (Critique) kelimesi Kitabı Mukaddes için ilk defa Louis Cappelle tarafından *Critica sacra* adlı eserinde (1650), daha sonra da Richard Simon tarafından *Histoire critique des livres du Vieux testament* adlı eserinin adında kullanılmış fakat kiliseyi temsil eden Bossuet buna tepki göstermiş ve eser Index'e (Kilise tarafından yasaklanan kitaplar listesi) alınmıştır⁵. XVII. yüzyılda özellikle Baruch Spinoza ve Richard Simon'un yapmış oldukları çalışmalar Kutsal Kitap eleştirisinin temellerini atmış ve sonraki asırlarda yapılacak çalışmaların öncüsü olmuştur.

Kutsal Kitap eleştirisinin ulaştığı ilmi neticeler, Kutsal Kitabın mutlak otoritesini sarsmış ve tamamen ilahi vahiy mahsulü olduğu görüşünü zayıflatmıştır. Bu yüzden Kutsal Kitap eleştirisi, Yahudi ve Hıristiyanların kendi kutsal kitaplarına olan bakışlarını ve bağlılıklarını doğrudan ilgilendiren bir disiplin olduğundan bu dine inananlar için oldukça önemlidir.

E- KÜTSAL KİTAP ELEŞTİRİSİNİN TARİHİ SEYRİ

1-Reform çağına kadar olan eleştiriler:

Eski Ahit'e yönelik ilk ciddi eleştiri M.Ö.IV. yüzyılda ortaya çıkmış olan Samiriler hareketi ile başlamıştır. Onlara göre Yazıcılar (Soferim) Tevrat'a yeni

5 H.Höpfung, "Critique Biblique", Dictionnaire de la Bible Supplement, (DBS), Paris. 1934, II, 175. P. Auvray, "Critique Biblique", Catholicisme, Paris 1952, III, 299-304;

kitaplar eklemeye, Tevrat'ın yazısını ve okunuşunu değiştirmeye başlamışlardı. Samiriler yapılan bu ilaveleri ve değiştirmeleri kesinlikle reddetmişlerdir⁶.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde Hıristiyan olmayanlar arasında Kutsal Kitaba karşı eleştirel mahiyetli birçok entelektüel karşı çıkışlar yaşanmıştır. Celsus (M.S.II. yüzyıl) ve Porphyry (M.S.IV. yüzyıl) gibi Roma'nın pagan dine mensup olan bazı yazarlar, Kutsal kitab'a karşı oldukça ağır diyebileceğimiz birtakım ithamlarda bulunmuşlardır. Celsus, en ağır ithamları yöneltmiş, Origene ise bu iddiaları cevaplamıştır.

Kutsal Kitabın vahiy mahsulü oluşuna ve güvenilirliğine yönelik erken döneme ait en ciddi saldırılardan biri de Marcion tarafından yapılmıştır. O, Kutsal Kitapların listesi konusunda farklı düşünmektedir ve Eski Ahit'i oluşturan kitapların kutsallığını tamamen reddetmektedir. Yeni Ahit'te ise Luka İncili ile Pavlus'un 10 mektubunu geçerli saymış, diğerlerini güvenilir kabul etmemiştir. Marcion, Hıristiyanlık tarihinde metin eleştirisi konusundaki çalışmalarını başlatan kişidir⁷.

Yahudilerden Hivî el-Belhî (M.S. IX. yy), Kutsal Kitap'ta bir takım çelişkiler bulunduğunu, bu sebeple ilahi kaynaklı olamayacağını savunmuş, kutsal kitaba çeşitli eleştiriler yöneltmiştir⁸.

Abraham ibn Ezra (1092-1167) kitaptaki bazı bölümlerin Musa tarafından yazılmış olamayacağını söylemekte, Tevrat'ın içinde başka kişilerin müdahalesinin olduğunu ileri sürmektedir⁹.

Kilise içinde oluşan eleştirel faaliyetler arasında Origene'nin (M.S. 185-254) Hexapla adlı eserini zikredebiliriz. Bu eser, metin eleştirisinin adeta temellerini atmıştır. Eserde Eski ahit'in İbranice metni ile Yunanca tercümesini (Septuaginte) karşılaştırmıştır¹⁰.

2-Reform dönemi: Reform döneminin en belirgin özelliği kilisenin, kutsal kitap üzerine yüzyıllar boyu sürdürmüş olduğu otoriteyi tartışmaya açmasıdır. Bu dönemde Martin Luther, Calvin ve Carlstad isimlerini sayabiliriz.

6 Y.Kutluay, İslam ve Yahudi Mezhepleri, İstanbul 2004, s.200.

7 P.-Th. Camelot, "Marcion", Catholicisme, Paris 1979, VIII, 421-425;

8 The Oxford Dictionary of the Jewish Religion (ODJR), New York 1997, s.329;

9 M. A. Signer, "İbn Ezra, Avraham", ODJR, s.343-344;

10 Muhammed Ali Bağır, Kutsal Kitap Eleştirisi (Doğuşu, Gelişimi ve Metotları), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2009,

Luther Yeni Ahit kanonunda farklı düşünmektedir. Calvin'in de geleneksel kabullerden ayrılan görüşleri vardır. Bodenstein Carlstad (1480-1541) Tevrat'ı Hz. Musa'nın yazıp yazmadığı meselesini tartışma konusu yapmıştır.

3-Modern Eleştirinin Öncüleri:

Kitab-ı Mukaddes Eleştirisi ilmî bir disiplin olarak kendisini ilk defa XVIII. yüzyılda göstermeye başlamış ve birçok ilim adamı bu konuya katkı sağlamıştır:

a-Grotius (1583-1645): Kutsal kitap da diğer kitaplar gibi eleştiriye tabi tutulmalıdır demektedir ve kutsal kitabın bazı bölümlerinin, nispet edildikleri kişilerce yazılmadığını iddia etmektedir.

b-Louis Cappel (1585-1658): Kritik kelimesini kutsal kitap için kullanan ilk kişidir ve kutsal kitabın lafzının ilham edilmişliği görüşüne karşı çıkmış, masoretik metne ait işaretlerin muahhar olduğunu ve sessiz harflerden oluşan metnin güvenilmezliğini ileri sürmüştür¹¹.

c-Hobbes (1588-1679): Tevrat'ı oluşturan beş kitabın yazarının Musa olamayacağını, ayrıca Eski Ahit'in bazı bölümlerinde birçok problem olduğunu iddia etmiştir.

d-Spinoza (1632-1677): *Tractatus Theologico-politicus*'da (1670) Tevrat başta olmak üzere Eski Ahit kitaplarından bazılarının, nispet edildikleri kişiler tarafından yazılmadığını ileri sürmüştür¹².

e-Richard Simon (1638-1712): *Histoire Critique du Vieux Testament* (1678) adlı eserinde Eski Ahit'i eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir. Ona göre Tevrat metnini Musa yazmamıştır. Musa'dan başka biri Tevrat'ı derlemiş ve kaleme almıştır çünkü Tevrat'ta Musa sonrasına ait olaylar da anlatılmaktadır. Simon bir çok kaynakta modern Kitabı mukaddes Eleştirisinin babası olarak anılmaktadır¹³.

f-Jean Astruc (1684-1766): *Conjectures sur les memoires originaux dont il parait que Moïse s'est servi pour composer le livre de la Genese avec des re-*

11 S.J.De Vries, "Biblical Criticism", The Interpreter's Dictionary of the Bible (IDB), New York 1962, I, 413; P. Auvray, "Cappel (Louis)", Catholicisme, Paris 1949, II, 514,

12 ODJR, 655;

13 F.Ferrier, "Simon (Richard)", Catholicisme, Paris 1996, XIV, 94-99;

marques qui appuient ou eclaircissent ces conjectures adlı eserinde Kitab-ı Mukaddes ile ilgili yerleşik bütün inançları alt üst edecek fikirler ortaya atmıştır. Astruc'ün eseri Tevrat'ın kaynak eleştirisi alanının en temel eserlerinden biridir. Astruc kutsal kitaptaki tekrarlar, tanrı adları ve kronolojik hatalar noktalarından konuyu ele almış, Tekvin kitabının en az iki veya üç ayrı yazar tarafından kaleme alındığını ileri sürmüştür¹⁴.

g-J.G. Eichhorn (1752-1827): Tevrat metninde Yahvist ve Elohist kaynakların dışında Kohenler kaynağının da bulunduğunu iddia etti¹⁵.

ğ-Karl David Ilgen (1763-1834): Tevrat'ta iki ayrı Elohist metnin bulunduğunu ileri sürmüştür¹⁶.

h-Alexander Geddes (1737-1802): Tevrat'ın her kelimesinin ilahi vahiy olmadığını ileri sürmüştür. O, fragmanlar hipotezini (Fragment Hypothesis) öne sürmüştür¹⁷.

i-W.M. L. De Wette (1780-1849): Tesniye kitabını Musa'nın yazmış olamayacağını, muhtemelen Kral Yoşiya zamanında, M.Ö.600 yılından önce yazıldığını ileri sürdü¹⁸.

i-H. Hupfeld (1796-1866): The Sources of Genesis adlı eserinde, daha önce Ilgen tarafından dile getirilen iki ayrı Elohist metin görüşünü geliştirdi ve Tevrat'ta dört kaynağın mevcudiyetini ileri sürdü¹⁹.

j-K.H.Graf (1815-1869): Tevrat'ı oluşturan dört kaynağın kronolojik sırasını ortaya koydu. Buna göre Yahvist ve Elohist metinler en eski kaynaktır. Daha sonra Tesniye kaynağı ve en sonra da Kohenler kaynağı gelmektedir²⁰.

k-J.Wellhausen (1844-1918): *Prolegomena to the History of Ancient Israel* adlı eserinde, kendisinden önce yapılan araştırmaları değerlendirdi ve sentezini yaptı. Dört kaynak teorisi adlı tezi geliştirdi. Bu teoriye göre bugünkü Tevrat farklı zamanlarda farklı kişilerce kaleme alınan dört kaynaktan

14 P.Auvray, "Astruc (Jean)", *Catholicisme*, Paris 1954, I, 971;

15 M.Z.Segal, "Eichhorn", *Encyclopedia Judaica* (Ejd), VI, 518;

16 R. Smend, "Ilgen", Ejd, VIII, 1249;

17 R.Smend, "Geddes", Ejd, VII, 354;

18 M.Haran, "Wette", Ejd, XVI, 476-477;

19 Z.Garber, "Hupfeld", Ejd, VIII, 1112-1113;

20 J. Trinquet, "Graf (Karl Heinrich)", *Catholicisme*, Paris 1963, V, 182;

oluşmaktadır ki bunlar da Yahvist, Elohist, Deuteronomist ve Ruhban metinlerdir²¹.

Wellhausen'in teorisi sonraki eleştirmenler tarafından da kabul görmüştür. Ancak eleştiriler de söz konusudur. B.D. Erdmans, 1908 yılında Wellhausen teorisinin uygulanamazlığını ileri sürdü. Hirsh (1808-1888), David Hoffmann (1843-1921), Isaac Halevi (1847-1914) gibi önde gelen Yahudi din adamları teoriye karşı çıktılar. Teori Benno Jacob (1862-1945), Umberto Cassuto (1883-1951) ve Kaufman (1889-1963) tarafından da eleştirildi.

Yirminci yüzyıl, yeni yöntemlerin keşfedildiği ve kullanıldığı bir yüzyıl olmuştur. Arkeoloji ve dilbilim alanlarında önemli gelişmeler yaşanmış, bunun neticesinde de Kutsal Kitap araştırmalarında yeni metodlar ortaya çıkmıştır.

Gunkel (1862-1932), Dibelius, K.L.Schmidt ve Bultmann biçim eleştirisi üzerinde çalışma yapmışlardır.

F-KUTSAL KİTAP ELEŞTİRİSİNİN METOTLARI

Kutsal Kitap Eleştirisinde başlıca iki metot söz konusudur:

I. Metin eleştirisi (Critique textuelle):

Orijinal el yazmaları günümüze kadar ulaşamamış olan Kutsal Kitab'ın mevcut el yazmaları, kopya nüshaları ve tercümeleri üzerinde araştırma yaparak, mümkün olduğunca orijinal Kutsal Kitap metnine en yakın metni ortaya çıkarmaya çalışan bir bilim dalıdır. Metin eleştirmenin amacı asıl metni belirlemektir.

Metin eleştirisinde şu hususlar üzerinde durulmaktadır:

I-Metnin istinsahı esnasında oluşan hatalar:

A. Müstensihlerin bilinçsizce yaptıkları hatalar:

- 1- Yazılıta birbirine benzeyen harf ya da kelimelerin karıştırılması
- 2- İşitildiğinde birbirine benzeyen harf ya da kelimelerin karıştırılması
- 3- Görünüşte birbirine benzeyen harf ya da kelimelerin ortadan kaldırılması

21 S.J.De Vries, "Biblical Criticism", IDB, I, 415-416;

4- Birbirine benzeyen harf ya da kelimelerin ikinci defa yazılması

5- İki harf ya da kelimenin yerlerinin değiştirilmesi

6- Harf ya da kelimelerin yanlış ayrılması

B. Müstensihlerin bilinçli olarak yaptıkları hatalar:

1- Müstensihlerin metin tashihi yapmaları

2- Müstensihlerin metne ilave yapmaları

3- Metni yazmamaları

4- Metinler arasında uyum sağlamak için değişiklik yapılması

5- Eşanlamalı kelime kullanarak değişiklik yapılması²²

II-Derin Eleştiri (Higher Criticism):

Bu metotta metnin şekil, muhteva ve üslup açısından değerlendirilmesi yapılmakta, metnin yazıldığı dönem, yazar ve kullanım alanı gibi birtakım noktalar belirlenmeye çalışılmaktadır.

Derin Eleştiri metotlarının önemlileri şunlardır:

1- Tarihsel eleştiri

2- Biçim eleştirisi

3- Kaynak Eleştirisi

4- Redaksiyon Eleştirisi

5- Gelenek eleştirisi²³

G-KUTSAL KİTAP ELEŞTİRİSİNİN SONUÇLARI

Kutsal Kitap eleştirisinin ulaşılmış olduğu ilk ve en önemli sonuç, günümüzdeki mevcut şekliyle Tevrat'ın, Hz. Musa tarafından yazılmış bir eser olmadığı yargısıdır. İncelemeler neticesinde Tevrat'ın tek bir yazar tarafından kaleme alınmadığı ortaya çıkmıştır. Tevrat, oldukça uzun bir süreç içerisinde farklı zaman ve mekanlarda yaşayan birçok yazarın katkısıyla oluşmuştur. Tevrat'ı oluşturan beş kitabın sıralaması da kronolojik sıraya uygun değildir. Tesniye kitabı sıralamada beşincidir ancak üçüncü sıradaki Levililer'den önce

22 M.A.Bağır, a.g.e., s.56-65

23 M.A.Bağır, a.g.e., s.74-99;

yazılmıştır. Yazarlar, eserlerini yazarken kendi dönemlerinde bulunan malzemeleri kullanmışlardır.

H-KUTSAL KİTAP ELEŞTİRİSİNE KARŞI YAHUDİLERİN

TAVRI

Yahudiler Tevrat'ın kelime kelime Tanrı tarafından Hz. Musa'ya vahyedildiğine inanmaktadırlar. Katolikler için de yanılmaz Kilise makamının talimatına göre Kutsal Metinler, Kutsal Ruh'un ilhamı tahtında kaleme alınmış, dolayısıyla her tür hatadan korunmuştur. Bu sebeple de diğer eserlere uygulanan eleştirel metotların kutsal metinlere uygulanmaması gerektiği düşünülebilir. Ancak Hıristiyan inancına göre Kutsal Kitap olduğu gibi semadan düşmemiştir. Kutsal Yazıların yazarı olan Tanrı, bu yazıları yazma aracı olarak insanları kullanmıştır ve Saint Augustin'in ifadesiyle "Tanrı Kutsal Kitap'ta insanlar vasıtasıyla ve onların tarzında konuşmaktadır"²⁴. Dolayısıyla Hıristiyan yorumuna göre ilahi ilham, beşeri yeteneklerin serbestçe kullanımını ortadan kaldırmaz. Kutsal metin yazarı, yazdığı metne kendi üslup, tarz ve kaşesini vurmaktadır. Luka, İncilin baş tarafında bunu "Aramızda vuku bulmuş şeylerin hikayesini, başlangıcından gözleriyle görenlerin ve kelimelerin hizmetçisi olanların bizlere nakil ettiklerine göre tertip etmeğe birçok kimse giriştiğinden, ben de ta başından beri hepsini dikkatle araştırıp tahkik ederek, ey faziletli Teofilos, olduğu gibi sırasıyla sana yazmayı münasip gördüm" sözleriyle belirtir²⁵.

Diğer taraftan Kutsal Metinler tarihi belgelerdir dolayısıyla yeni keşifler; tarihi, bilimsel, dilbilimsel ve diğer açılardan değerlendirilmelidir. Öte yandan Kutsal Metinler bize kadar hiç değişmeksizin gelmemiştir. Diğer metinler gibi insanlar aracılığıyla yayıldığından değişikliklere maruz kalmış olabilir.

Gerek tarihi şartlar gereke kutsal metinlerin istinah şartları bazı hataları kaçınılmaz kılmuştur. Bu hatalar nüshaların çokluğuna paralel olarak artmıştır. Bir Hıristiyan müellif bu realite karşısında "Çünkü Tanrı, yazıların bozulmasını önlemek için mucize yoluyla müdahaleyi uygun bulmamıştır" demektedir²⁶.

24 S. Augustin, De civitate Dei, XVII, VII,2

25 Luka 1/1-3.

26 E. Manganot, "Texte de l'Ancien Testament", Dictionnaire de la Bible, Paris 1912, VII, 2111.

Ultra-muhafazakarlar metin tenkidinin Kutsal Yazılara uygulanmasını reddederler fakat Kilise günümüzde metin tenkidinin uygulanmasından yanadır.

Klasik Yahudilikte (M.Ö.II-M.S.XVIII. asır) Tevrat'ın baştan sona bütün harf ve kelimeleriye vahiy mahsulü olduğuna inanılmaktadır. Mişna'da Tevrat'ın vahiy mahsulü olduğunu inkar edenin gelecek dünyada yerinin olmadığı belirtilmiştir. Saadya Gaon, Maimonides, Abraham ibn Davud, Yosef Albo gibi Rabbani Yahudiliğin önde gelen isimleri Tevrat'ta herhangi bir değişikliğin meydana gelmediğini savunmuşlardır. Bunlara göre Tevrat, Hz. Musa'ya verildiği şekilde muhafaza edilmiştir.

Klasik Yahudilik anlayışını günümüzde devam ettiren Ortodoks Yahudilik de Tevrat'ın bütün harf ve kelimeleriyle Allah'ın Hz. Musa'ya ilahi vahiy olarak gönderdiği bir eser olduğuna mutlak olarak iman eder. Reformist Yahudilik Tevrat'ın içeriğinin tümüyle vahiy kaynaklı olmadığına inanır. Onlar Tevrat'ı modern bilimin verileriyle eleştirel bir bakış açısıyla incelemeye tabi tutarlar.

Liberal Yahudiliğe göre de Tevrat, bir yazarın eseri değildir ve onda çelişkiler mevcuttur. Tevrat'ın modern hayatın şartlarına ve akla uygun olan öğretileri kabul edilir, bunlarla çelişenler ise reddedilir.

BİBLİYOGRAFYA

- E. Mangenot, "Texte de l'Ancien Testament", Dictionnaire de la Bible (DB), V/II, s.2102-2113.
- H.Höpf, "Critique Biblique", Dictionnaire de la Bible Supplement (DBS), II, s.175-240.
- L. Dennefeld, "Critique Textuelle de l'Ancien Testament", DBS, II, 240-256.
- B. Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, İstanbul 2001.
- P.M.Guillaume, "Pentateuque", Catholicisme, Paris 1985, X, 1195-1204.
- S.J.De Vries, "Biblical Criticism", The Interpreter's Dictionary of the Bible, New York 1962, I, 413-418.